

VIIDEN KOPLA

PERUSTUSLAKIVALIOKUNNASSA
VALTA ON MUUTAMAN
LAINOPPINEEN KÄSISSÄ.

TEKSTI PEKKA VAHVANEN
KUVITUS ANNIINA LOUHIVUORI

Kuinka moni on kuullut Mikael Hidénistä, Olli Mäenpäästä, Tuomas Ojasta, Kaarlo Tuorista ja Veli-Pekka Viljasesta? Heidän vallassaan on pitkälti se, kuinka perustuslakia – säädöksistä korkeintaan – tulkitaan.

NÄMÄ VIISI miestä ovat Suomen perhailta valtiosääntön asiantuntijoita. Eduskunnan perustuslakivaliokunta nojautuu päätoimisesti juuri heidän näkemyksiinsä. Tilasiko Jyrki Katainen Pekka Himaselta tutkimuksen lainmukaisesti? Onko vanhemman luvallista tupakoida autossa, jossa on lapsi? Saavako yksityiset pysäköintifirmat antaa parkkisakkoja?

Perustuslakivaliokunta ottaa kantaa muun muassa näihin kysymyksiin. Sen päätehtävänä on antaa lausuntoja lakiesityksistä, joiden katsotaan sivuavan perustuslaillisia kysymyksiä. Vuosittain valiokunnan käsittelyssä on muutamia kymmeniä lakiesityksiä. Niistä yli puolet on valiokunnan mukaan perustuslain vastaisia, arvioi valiokuntaneuvos **Timmo Tuovinen**.

Lakiesityksiä muokataan uuteen uskoon perustuslakivaliokunnan lausunto huomioiden.

OIKEUSOPPINEILLA EI ole valtaa vaatia lakiesityksen muokkaamista, ne päätökset kuuluvat kansanedustajille.

Mutta kuinka moni perustuslakivaliokunnan kansanedustaja pystyy haastamaan asiantuntijat monimutkaisten valtiosääntöoikeuden kysymysten arvioinnissa?

Nykyisen perustuslakivaliokunnan 17 jäsenestä vain neljällä on juridinen koulutus. Jäsenistä yhdeksän on ensimmäisen kauden kansanedustajia. Monet kansanedustajat näkevät valiokunnan liian työläksi. Se ei myöskään tavallisesti ole paras paikka poliittisten irtopisteiden keräämiseen.

VALIOKUNNAN LAUSUNTOA varten asiantuntijat käyvät läpi kysymykseen liittyvät perustuslakivaliokunnan aikaisemmat lausunnot, huomioivat oikeuskirjallisuuden ja esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätökset. Harvalla valiokunnan kansanedustajalla on resursseja osallistua tähän keskusteluun.

Siksi on ymmärrettävää, että asiantuntijoiden valta korostuu. Tavallisesti perustuslakivaliokunta seuraa hyvin tarkkaan kuulemiensa asiantuntijoiden näkemyksiä, sanoo kokoomuksen kansanedustaja

ja entinen perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja **Ben Zyskowitz**.

Neljällä vuosikymmenellä valiokunnassa toiminut Zyskowitz tunnustaa, ettei hänkään yleensä pystynyt haastamaan asiantuntijoiden kantoja.

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA oli alkuaan hyvin arvovaltainen eduskunnan elin. Autonomian ajan lopulla ja itsenäisyyden alkuaikoina siellä istuivat Suomen johtavat juristit ja valtiosääntöoppineet.

Valiokunnassa oli pitkään paljon kokeneita kansanedustajia, mutta viime vuosina sinne on tullut yhä enemmän eduskunnan untuvikkoja, sanoo Helsingin yliopiston oikeustieteen professori Kaarlo Tuori.

Hän on toiminut perustuslakivaliokunnan asiantuntijana noin 30 vuotta.

Valiokunta voi kutsua asiantuntijoikseen keitä haluaa, mutta keskeisimmille valtiosääntöoppineille kutsu tulee useimmin.

Suomessa ei ole kovin montaa valtiosääntöoikeuden professuuria. Siksi asiantuntijakunta on suhteellisen kapea. Toivottavaa on, etteivät yliopistot ainakaan vähennä näiden oppitulojen määrää, sanoo perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja **Johannes Koskinen** (sd).

OIKEUSTIETEEN emeritusprofessori **Aulis Aarnio** painottaa, että kun valiokunta arvioi perustuslaki- ja ihmisoikeuskysymyksiä, kyse on pitkälti arvojen punnitsemisesta. Yleisluontoisille perusoikeuksille voidaan antaa monenlaisia sisältöjä.

Ratkaisevaa on, mihin suuntaan säädöksiä tulkitaan.

Aarnion mukaan ei ole lainkaan merkitysetöntä, millaisia moraalii- ja arvokäsityksiä tulkitsijoilla on.

ENSISIJAJAISESTI asiantuntijat nojautuvat oikeudelliseen tulkintaan. Pyrkimys poliittiseen jumittamiseen veisi heiltä uskotavuuden, eikä heitä pidemmän päälle käytettäisi valiokunnassa.

Olisi väärin sanoa, ettei asiantuntijoiden arvoilla ja yhteiskunnallisilla näkemyksillä olisi mitään merkitystä. Ne varmasti vaikuttavat taustalla. Toisaalta on vaikeaa selvästi osoittaa, että tietty ratkaisujohtuisi asiantuntijan arvomaailmasta, emeritusprofessori Mikael Hidén sanoo.

BEN ZYSKOWICZIN mukaan valiokunnan suurin ongelma on perustuslain liian tiukka tulkinta.

Maallikko saattaa ajatella, että on hyvä tulkita perustuslakia mahdollisimman tiukasti. Silloin ei ymmärretä, että perus-

oikeuskysymyksissä on usein kahden yksilön oikeudet vastakkain.

Zyskowitz nostaa esiin parin vuoden takaisen hallituksen esityksen kieltää tupakointi yksityisautossa, jossa on lapsi.

Perustuslakivaliokunnan mukaan tupakoinnin kieltäminen olisi loukannut henkilökohtaista vapautta.

Valtaosa eduskunnasta halusi tätä lakia, mutta juristit ajoivat eduskunnan ja kansan tahdon yli tulkitsemalla, että on jokaisen vanhemman perusoikeus tuprutella tupakansavut pienen vauvansa naamalle.

Lisäksi Zyskowitzin mukaan perustuslakivaliokunta "halokoi hiuksia" monissa asioissa, mikä tukkeuttaa järjestelmää ja lainsäädäntötyö viivästyy.

PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN ja sen oikeusoppineiden merkitystä on lisännyt vuonna 1995 tehty perusoikeusudistus, jolloin perustuslakiin lisättiin uusia oikeuksia. Pyrkimys oli saada suomalainen perusoikeusjärjestelmä sopusointuun Suomea sitovan kansainvälisen ihmisoikeuslainsäädännön kanssa.

Zyskowitzin lisäksi myös emeritusprofessori Aarnio ja Turun yliopiston perheoikeuden professori **Markku Helin** ovat kritisoineet sitä, miten suuri merkitys perusoikeuksilla on lain tulkinnaissa. Heidän mielestään lainsäädännön ennustettavuus kärsii, kun lakia tulkitaan suoraan yleisluontoisesta perustuslaista eikä yksityiskohtaisista lain säännöksistä käsin.

Myös Hidén pitää kritiikkiä pohtimisen arvoisena.

TUOMAS OJASEN mukaan perus- ja ihmisoikeuskeskeisen laintulkinnan leimaaminen "hatusta vetämiseksi" perustuu "tietämättömyyteen ja asenteellisuuteen".

Pitää huomata, että useassa kysymyksessä on jo kymmeniä perustuslakivaliokunnan lausuntoja. Lisäksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien saattanut hyvinkin tarkasti määritellä jonkun perusoikeuden sisällön. Näiden perusteella perusoikeuksien tulkinta saa jo paljon eväitä, Ojaneen kertoo. ■

Neljä liberaalia, yksi konservatiivi

Millaisia arvoja lainoppineet noudattavat?

OLLI MÄENPÄÄ, Helsingin yliopiston hallinto-oikeuden professori
Olli Mäenpää on toiminut lähes kolmekymmentä vuotta perustuslakivaliokunnan asiantuntijana. Mäenpään mukaan hänen arvojaan kuvaa parhaiten vuoden 2000 perustuslaki.

– Perustuslakimme arvot eivät suinkaan ole itses-
tään selviä kaikille. Meillä on esimerkiksi tahoja, jotka eivät allekirjoita sitä, että erivärisiä ihmisiä tulisi kohdella samalla tavalla. Myös uskonnonvapauden suhteen on erilaisia käsityksiä, Mäenpää huomauttaa. Mäenpää on ollut nuorena mukana taistolaisliik-
keessä.

– Neljäskymmenessä vuodessa mielipiteet ovat kehittyneet maltillisempaan suuntaan. Lisäksi perinteinen oikeisto-vasemmisto-jako on menettänyt merkitystään.

KAAARLO TUORI, Helsingin yliopiston oikeustieteen professori

Kaarlo Tuori on toiminut perustuslakivaliokunnan asiantuntijana noin 30 vuotta.

– Uskon esimerkiksi, että maahanmuutto on kulttuuriimme huomattavasti rikastuttava asia. Lisäksi pidän Suomen kaksikielisuutta tärkeänä, sanoo Helsingin yliopiston oikeustieteen professori Tuori. Hän oli nuorena vasemmistoaktiivi ja mukana SDP:n toiminnassa.

TUOMAS OJANEN, Helsingin yliopiston valtiosääntöoikeuden professori

Yli vuosikymmenen säännöllisesti perustuslakivaliokunnan asiantuntijana toiminut Tuomas Ojanen on profiloitunut eurooppaoikeudessa ja ihmisoikeus-
kysymyksissä.

Hän on ollut Ihmisoikeusliiton puheenjohtaja. Nyt hän on liiton varapuheenjohtaja sekä kuuluu Olli Mäenpään tapaan sen johtokuntaan.

– Monia perustuslaki- ja ihmisoikeusihmisiä yhdistää se, että he pyrkivät enemmän asettamaan vallitsevia asioita kriittiseen tarkasteluun ja muuttamaan niitä, eivät säilyttämään. Siten liberaalit arvot korostuvat.

VELI-PEKKA VILJANEN, Turun yliopiston oikeustieteen professori

Veli-Pekka Viljanen arvioi itsensä liberaaliksi. Hänen asiantuntijana toiminut perustuslakivaliokunta on käyttänyt vuodesta 1995.

– Yleinen liberaali-konservatiivi-jako on meistä ehkä nähtävissä, mutta ei se voi sanoa, että suurempia keskinäisiä ristiriitoja olisi.

MIKAEL HIDÉN, Valtiosääntöoikeuden emeritusprofessori

Mikael Hidén on konsultoinut perustuslakivaliokuntaa yli neljäkymmentä vuotta ja on poikkeus liberaalien joukossa. Hän luonnehtii itseään konservatiiviksi.

Hidénin mukaan konservatiivisuus näkyy siinä, ettei hän ole innokas muuttamaan valiokunnan va-
kiintuneita tulkintalinjoja ja korostaa mieluummin tul-
kintojen ennustettavuutta.

Puoluesymptomiotaan hän avaa myös.

– Minulla on jonkin verran samoja arvoja kuin kokoomuksella, vaikka siinäkin puolueessa on ihmisiä, joiden kanssa saatan olla vahvasti eri mieltä. Ei SDP myöskään etäiseltä tunnu. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kysymykset ovat minulle myös tärkeitä. ■

Nettiasiantuntija kehottaa valehtelevaan Facebookille

Nettikeskustelujen suurena ongelmana pidetään nime-
töntä mölyttelyä ja törke-
yksien huutamista puskis-
ta. Tanskalainen nettiakti-
visti ja toimittaja **Pernilla Tranberg** näkee suurimman huolenaiheen vastakaisella suunnalla.

Sosiaalisen median avoimuus uhkaa Tranbergin mukaan yksityisyyttä, joka on vapaiden yhteiskuntien perusta.

Tranbergin ja **Steffan Heuerin** kirjoittama kirja *Älä kerro kaikkea! Itsepuolustusopas verkko* (Talented) ilmestyi juuri suomeksi. Ja Tranberg vieraili kuluneella viikolla Helsingissä kertomassa kirjasta.

Hänen mukaansa olemme astuneet aikakautteen, jossa yksilöitä koskevasta tiedosta on tullut öljyn verrattava luonnonvara ja maailmanlaajuinen valuutta.

SOSIAALINEN MEDIA ja nettipelit ovat käyttäjille näennäisesti ilmaisia, mutta todellinen loppulasku saattaa olla vielä edessä.

– Maksamme nettipalveluista omilla tiedoillamme ja identiteetillämme emmekä oikeastaan tiedä, mikä "ilmaisena" hinta tulee olemaan, Tranberg sanoo.

Hän vertaa ilmaisuuden illuusiota jopa huumekauppaan, jossa ensimmäinen annos on ilmainen.

– Liiallisella avoimuudella voi olla monia seurauksia henkilön uralle, vakuutusmaksuille tai jopa nettikaupassa tarjottaville hinnoille. Tilanne on jatkossa vielä riskialttiimpi, koska monien uusien nettifirmojen liikeidea perustuu asiakkaiden tietojen myymiseen.

Surffattessamme netissä jätämme jatkuvasti pieniä jälkiä sivuilta, joilla olemme vierailleet. Näistä tiedonmurusta ja sosiaalisen median profileista voidaan

teknisesti koota hyvin kattava netti-identiteetti, joka on altis väärinkäytöksille.

GEORGE ORWELL kuvasi romaanissaan 1984 kauhujen yhteiskuntaa, jossa yksilöt ovat täydellisen läpinäkyviä valvovalle isolleleijelle. Vapaiden yhteiskuntien ihanne on päinvastainen.

– Olemme kauan sitten ohittaneet Orwellin, Tranberg naurahtaa.

– Demokratiassa läpinäkyvyyden tulee koskea yhtiöitä, hallituksia ja muita voimakkaita instituutioita. Ne ovat yhteiskunnan vahvoja osia, kun taas yksilöt ovat heikommissa asemassa.

ON KASVANUT ihmislaji, joka jakaa kai-
ken ja on täysin avoin ympäristölleen.

– Kaiken jakajia on kutsuttu "dataseksuaaleiksi". Monet heistä ovat tosielämässä hyvin epävarmoja itsestään, koska he tietävät, että kaikkea heidän tekemi-

siään ja sanomisiaan tarkkaillaan. Sel-
lainen on hyvin vahingollista indenti-
teetille ja itsetunnon.

Tranberg arvostelee Facebookin vaa-
timusta oikeilla nimillä esiintymisestä.

– Ihmisiltä ei tulisi vaatia sataprosent-
tista läpinäkyvyyttä, mutta **Mark Zucker-
berg** haluaa sitä meiltä, koska se on hänen bisnesmallinsa.

NETTIPELTIEN kuten *Habbo Hotelin* ja *Simsin* pelaajat käyttävät usein tunnuksinaan tekaistuja nimiä. Tranberg suosittaa varsinkin nuoria käyttämään väärää henkilöllisyyttä myös Facebookissa.

– Minusta Facebookille tulisi valehdella. Tiedän, että kuulostaa pahalta kehoittaa vanhempia opettamaan lapsiaan valehtelemään, mutta hehän tekevät jo samaa hyvin epävarmoja itsestään. Se on oman identiteetin suojeleminen. ■

Kaiken jakajia on kutsuttu "dataseksuaaleiksi".

On esimerkiksi helpompi tuhota Facebook-profiili hölmöilyn jälkeen, jos on esiintynyt väärällä nimellä. Tranberg peräänkuuluttaa uutta ihmisoikeutta – oikeutta unohtamiseen netissä.

– Jos lapsi tai nuori tekee jotain tyhmää omalla nimellään, se virhe voi seurata häntä koko hänen loppuelämänsä.

FACEBOOKIIN liittyminen ja siellä elämänsä jakaminen on kuitenkin vapaaehtois-
toista. Miksi kritiikki eivät siis vain nos-
ta kytkintä?

Tranberg kiirehti lisäämään, että on itse aktiivinen Facebookin ja Twitterin käyttäjä.

– Rakastan Twitteriä ja kommentoin siellä jatkuvasti. Mielestäni sosiaalinen media voi todella kohentaa elämää ja tehdä siitä hauskemman. Aina kun tapaan jonkun, voin jatkaa yhteyttä hänen kanssaan verkossa.

On kuitenkin lähdeettävä oletuksesta, että verkossa kaikki on julkista. Kun päivittää jotain sosiaaliseen mediaan, pitää kuvitella sanovansa saman kansallisella tv-kanavalla.

– On muistettava, ettei yksityisyydestä lopultakaan ole takuita, kuten Facebook väittää. Se on väärää turvallisuudentunnetta. ■ **Sami Vainio**